

Recenzja rozprawy doktorskiej dorobku konserwatorskiego i artystycznego Pani mgr Elżbiety Modzelewskiej pt. "Problematyka technologiczna i konserwatorska obrazów sztalugowych Michelangelo Palloniego na przykładzie analizy portretu Dobrogosta Krasińskiego oraz innych wybranych dzieł artysty"

Pani Elżbieta Modzelewska jest absolwentką warszawskiego Liceum Sztuk Plastycznych, które ukończyła w 1975 roku jako technik wystawiennik. W latach 1976-82 odbyła studia w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie na Wydziale Konserwacji Dzieł Sztuki o specjalizacji konserwacji malarstwa sztalugowego i rzeźby polichromowanej, uzyskując dyplom magistra z oceną bardzo dobrą oraz wyróżnienie.

Po ukończeniu studiów w 1989 roku podjęła pracę w Muzeum Pałacu w Wilanowie (obecnie Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie), gdzie pracuje do dnia dzisiejszego na stanowisku starszego konserwatora.

Ważnym i przydatnym elementem w życiu Pani Elżbiety Modzelewskiej było ukończenie w 2008 roku Podyplomowego Studium Menadżerskiego na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego w zakresie zarządzania dla twórców, artystów i animatorów kultury. Od 2005 roku pełni funkcję kierownika Działu Prewencji i Konserwacji, gdzie uczestniczy m.in. jako kurator wieloletnich projektów konserwacji i restauracji wystroju wnętrz pałacowych oraz jako organizator prac konserwatorskich i badawczych i ich publikowaniem.

Przedstawiona do recenzji praca doktorska Pani Elżbiety Modzelewskiej wraz z całą dokumentacją pt.

" Problematyka technologiczna i konserwatorska obrazów sztalugowych Michelangelo Palloniego na przykładzie analizy portretu Dobrogosta Krasińskiego oraz innych wybranych dzieł artysty" zawiera dwa tomy.

Pierwszy tom to problematyka technologiczna i konserwatorska obrazów sztalugowych Micheangelo Palloniego zawierająca 308 stron oraz tom II – aneks przeprowadzonych badań.

Założeniem i celem niniejszej dysertacji było pilnym podjęciem prac konserwatorskich portretu magnata Jana Dobrogosta Krasińskiego z kolekcji Muzeum Pałacu Króla Jana III Sobieskiego

w Wilanowie ze względu na jego zły stan zachowania warstwy malarskiej oraz zachodzących zmian na jego powierzchni.

Dzięki przeprowadzonym badaniom i zabiegom konserwatorskim powstała okoliczność do szerokiej analizy technologicznej. Badania struktury wybranych dzieł (obrazów na płótnie) i określenie ich technologii i techniki przy zastosowaniu nowoczesnych metod analitycznych, pozwoliło w dużym stopniu przybliżyć możliwość interpretacji poszczególnych warstw malarskich oraz ich strukturę i charakter, tak ważny w malarstwie portretowym.

Prowadzone badania pozwoliły również określić sposób malowania w tym czasie autorstwa M.Palloniego z terenów Litwy i innych portretów przypisywanych artyście.

Przedstawiona praca teoretyczna do recenzji zawarta jest w dwóch tomach.

Tom I dotyczy problematyki technologicznej i konserwatorskiej obrazów Palloniego.

Tom II to obszerny raport z przeprowadzonych badań.

Praca teoretyczna zawiera 9 rozdziałów i zakończona jest bibliografią, spisem ilustracji, spisem rysunków i tabel.

W I rozdziale przedstawiona jest sylwetka artysty oraz jego droga artystyczna i działalność Palloniego na terenach Rzeczypospolitej narodowości polsko-litewskiej.

Poza jego malarstwem portretowym był on również realizatorem wielu monumentalnych malowideł ściennych.

W rozdziale II autorka przedstawia dzieła mistrza dotyczące malarstwa sztalugowego o tematyce religijnej oraz malarstwo portretowe. Wiedza oraz stan badań prowadzona była we wzmiankowych materiałach i publikacjach dotyczących niektórych obrazów sztalugowych z terenów Polski i Litwy.

Autorka na podstawie analizy wizualnej i znalezionych materiałów porównawczych trafnie określa dzieła artysty w malarstwie o tematyce religijnej i portretowej.

W III rozdziale dokonano wyboru i metody badań: metody nieinwazyjne, mikroinwazyjne, inwazyjne oraz podano parametry aparatury pomiarowej i analitycznej nie pomijając autorów przeprowadzonych badań i wykonawców dokumentacji.

Zasadniczym rozdziałem i ważną częścią tej dysertacji jest rozdział IV. Na podstawie badań instrumentalnych oraz analizy wizualnej przedstawiono budowę technologiczną badanych obrazów.

- portret Dobrogosta Krasińskiego w Muzeum Pałacu Króla Jana III Sobieskiego w Wilanowie
 - portret Dobrogosta Krasińskiego w Muzeum Narodowym w Kielcach
 - Chrystus Umęczony w kościele pw. Najświętszej Marii Panny w Toruniu
 - Chrystus Umęczony: Muzeum Archidiecezjalne w Częstochowie.
- W każdym z tych czterech wybranych obiektach przeprowadzono wnikliwą analizę wizualną oraz stan zachowania obrazu. Wyniki badań dotyczyły:
- analizy materiałowej i budowy podobrazia
 - analizy stratygrafii, składu warstw malarskich i zaprawy
 - wykazu zidentyfikowanych materiałów w warstwach malarskich i zaprawie
 - analiza spoiw malarskich.

Podsumowaniem tych analiz autorka każdego z tych obiektów dokonała wnikliwej charakterystyki wykonania i zagadnień technologicznych. Przeprowadzone badania technologiczne, jak i technika wykonania obrazów autorka w sposób szczegółowy i świadomy przedstawiła zasady poznania kolejności faz malowania w technice olejnej lub emulsyjnej na podobrazjach płóciennych. Począwszy od rodzaju płótna, jego struktury, sposobu kładzenia izolacji, kolejności i jakości zapraw malarskich w tym wypadku dotyczących tych czterech obiektów stworzyło to prawidłową podstawę do odczytania i kontynuowania kolejnych etapów warstw technologicznych jakim był rysunek, modelunek, podmalówki do końcowych warstw malarskich półkryjących, laserunkowych wydobywających potrzebny charakter kolorystyczny i kończąc na opracowaniach szczegółów w partiach karnacji twarzy, jak i ubioru. Posługiwanie się prawidłową znajomością technologii i jej terminologii cały materiał stał się czytelny i zrozumiały nie tylko dla znawców technologii i technik malarskich.

Przedstawiona analiza spoiw malarskich określa rozpoznanie środków wiążących w których mają ważną funkcję pigmenty oraz dodatki, mediów, żywic, werniksów, emulsji.

Ważnym znaczeniem dla wyników analiz miały także przy ustaleniu historii malowideł, jakimi metodami mógł pracować dany artysta. Autorka słusznie zauważa, że poza problemami i efektami malarskimi w obrazach portretowych Palloniego duże znaczenie

odgrywała kompozycja, perspektywa, a także kolorystyka drugiego planu. Ważnym jest także od jakich partii zaczynano proces malowania – czy od podmalowania i położenia tonu lokalnego w partiach karnacji twarzy, rąk i ubioru, a potem w partiach tła czy odwrotnie wykańczając lokalne podmalówki oraz lokalne laserunki do końcowych warstw opracowujących detale (włosy, oczy, ręce, szaty itp.). Sądzę, iż w twórczości malarstwa portretowego Palloniego dominantą była jednak postać, a później otaczająca powierzchnię kompozycja – na pierwszym planie, jak i za postacią tj. na drugim planie.

Przedstawiony opis procesu malarskiego w każdym z tych czterech obiektów autorka w sposób szczegółowy analizuje poszczególne etapy warstw malarskich począwszy od szkicu – rysunku linearnego do tonów lokalnych podmalówek, partii lokalnych laserunków do końcowych warstw wykończeniowych z wyszczególnieniem używanych i stosowanych w tym czasie pigmentów, spoiw, emulsji i dodatków żywic.

Jakość i czytelność używanej terminologii technologicznej jest zrozumiała i logiczna, którą autorka prezentuje w swojej dysertacji. Jest dobrym materiałem poznawczym i edukacyjnym tworzącym wiedzę nie tylko dla studentów wydziału konserwacji, ale i dla ludzi zainteresowanych technikami malarskimi oraz ich doskonałością w sztuce tworzenia.

Tym cenniejszą zaletą podjętą przez autorkę jest przebadanie tych 4 obiektów autorstwa Palloniego, a zakres jego dorobku w tym zakresie jest niewystarczająca.

Podsumowując wyniki badań technologicznych autorka przedstawiając przeprowadzone badania dokonała analizy tak ważnej w malarstwie, nie tylko portretowym, jakim jest technika i technologia w procesie malowania, a także wielu innych przedstawień.

Rozdział VI dotyczy zagadnień konserwatorskich na przykładzie dwóch obrazów przypisanych M.Palloniemu. Prace konserwatorskie dotyczyły:

- konserwacja portretu Dobrogosta Krasińskiego z Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie i konserwacja obrazu Chrystusa Umęczonego z kościoła pw. Najświętszej Marii Panny w Toruniu. Realizacje konserwatorskie tych dwóch obiektów obejmowały w szerokim zakresie:

- historii renowacji i konserwacji obrazu
- materiałów zastosowanych podczas renowacji i konserwacji
- cele oraz założenia restauracji i konserwacji obiektów
- program prac konserwatorskich
- przebieg prac konserwatorskich i restauratorskich.

Program jak i przebieg prac konserwatorskich i restauratorskich przeprowadzono w sposób profesjonalny i zgodny ze wszelkimi zasadami etyki konserwatorskiej.

Przy dużym doświadczeniu praktycznym autorki, jak i znajomości techniki i technologii wybranych obiektów może zapewnić o bardzo dobrej wykonanej pracy.

Pierwszy tom zakończono bibliografią zawartą w 220 pozycjach, spisem ilustracji począwszy od wczesnej działalności Palloniego we Włoszech poprzez malarstwo o tematyce religijnej, portretowej do metodyki i zakresu badań technologicznych wybranych obiektów. Jakość barwnych ilustracji buduje bogatą wartość przedstawionego materiału i daje możliwość poznania czym w malarstwie jest znajomość techniki i technologii w sztuce.

Spis rysunków dotyczy 4 wybranych obiektów w ilości 36 pozycji i zakończonym spisem tabel w 14 pozycjach.

W osobnym tomie przedstawiono raport z przeprowadzonych badań dotyczących:

- badania pigmentów i wypełniaczy warstw malarskich i zaprawy
- badania składu pierwiastkowego w warstwach malarskich i zaprawy
- badania spoiw
- badanie uzupełniające – pigmentów, wypełniaczy i spoiw
- badanie płótna
- badanie metodą obrazowania multispektralnego.

Jakość przeprowadzonych badań dała możliwość dla znawcy profesjonalisty – konserwatora, technologa, a także dla artysty malarza jak cennym jest problematyka technologiczna w budowie obrazu.

Praca przedstawiona do recenzji i przeprowadzona analiza 4 obrazów Palloniego dokumentuje jakże bogaty materiał badawczo-poznawczy prezentujący w sposób profesjonalny, czytelny i dający duże możliwości działania na polu naukowym, jak i dydaktycznym.

Pani Elżbieta Modzelewska po ukończeniu studiów na Wydziale Konserwacji Restauracji Dzieł Sztuki w Akademii

Warszawskiej rozpoczęła pracę najpierw jako laborantka w Muzeum Narodowym w Warszawie, a 1989 roku podejmuje pracę w Muzeum Pałacu Jana III Sobieskiego w Wilanowie, gdzie po kilkuletniej praktyce obejmuje stanowisko starszego konserwatora. Od 2004 roku do 2020 pełni funkcję kierownika Działu Konserwacji (obecnie Dział Prewencji i Konserwacji). W czasie tego okresu Pani Elżbieta Modzelewska uczestniczy w wielu projektach badawczych i konserwatorskich oraz w ich realizacjach.

Czynny udział w pracach dotyczących rozwijania metod dokumentowania zabytków, udział w realizacji projektów naukowych. Autorskie opracowanie i realizowanie programów badań podczas przeprowadzonych konserwacji obiektów.

W ramach publikacji muzealnych prezentujących zagadnienia konserwacji, a także zastosowania ważnych metod badawczych.

Pani Elżbieta Modzelewska jest autorką i współautorką 21 publikacji dotyczących problematyki konserwatorskiej, metod badawczych i dokumentacyjnych. Jest uczestniczką konferencji na terenie kraju, jak i sesji organizowanych w Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie.

Przedstawione w dostarczonej dokumentacji prace konserwatorskie, restauratorskie malarstwa sztalugowego i ściennego świadczą o ogromnej praktyce zawodowej, o bogatym doświadczeniu, szerokim wachlarzu zainteresowań w dziedzinie problematyki konserwatorskiej, jak i własne prace malarskie w zakresie odwzorowywania malowideł, kopii malarskich obrazów sakralnych, jak i portretowych.

Ta aktywność zawodowa i wieloletni staż stawia Panią Elżbietę Modzelewską w szeregu już zasłużonych polskich konserwatorów w dziedzinie sztuki.

Przedstawiona do recenzji dysertacja oraz dorobek konserwatorski, działalność organizacyjna, wieloletnia praktyka konserwatorska w pełni predysponuje Panią Elżbietę Modzelewską do nadania tytułu doktora sztuki.

Kwiecień 2023

prof. Jerzy Nowosielski